

Проф. Э. М. ЭЛИЈЕВ

АЛКОГОЛИЗМЛӘ МҮБАРИЗӘ—

САҒЛАМ МӘИШӘТ УҒРУНДА

МҮБАРИЗӘДИР

II СЕРИЈА
№ 4

БАКЫ—1959

АЗƏРБАЙҶАН ССР
"СИЈАСИ ВƏ ЕЛМИ БИЛИҚЛƏРИ ЈАЈАН ЧƏМИЈƏТ"

Чəмијəтин узву, профессор
Э. М. ƏЛИЈЕВ

613/1
455

АЛКОГОЛИЗМЛƏ МУБАРИЗƏ
САҒЛАМ МƏИШƏТ УҒРУНДА
МУБАРИЗƏДИР

ЖА 71755

М. Ф. Ахундов адына
АзəрбајҶан Республикасы
КИТАПХАНАСЫ

Бакы — 1959

Тәркибиндә алкоголь олуб аламы кефлэндирән ичкиләр узун илләрдән бәри һәјатын кәдәр вә әләмләрини ғыса мүддәтә дә олса унутдуран, адамда фәрәһли, шән әһвал-руһијјә әмәлә кәлмәсинә көмәк едән јаланчы бир васитә кими мә'лумдур. Лакин сүн'и төрәдилмиш әһвал-руһијјә чох баһа, адамын сағламлығы баһасына баша кәлир. Алкогол шадлығы хатиринә ишләдилсә дә о, бәшәријјәтә фәрәһдән чох зијан верир дејән академик И. П. Павлов чох һағлы иди.

Алкоголизмин күтләви сурәтдә јайылмасы капитализм гурулушунун инкишафы илә әлағәдардыр. Систематик ишсизлик, зәһмәткешләрин амансыз истисмар олунамасы, ағыр вә тағәтдән салан көлә әмәји, сабаһкы күнә архасы олмамағ, ишдән сонра мэдәни истираһәт етмәк имканынын олмамасы вә с. бу кими сәбәбләр алкогольизмин күтләви сурәтдә јайылмасына шәраит јарәдыр. Бүтүн бунлар алкогольизмин күтләви сурәтдә јайылмасы үчүн әлверишли шәраит јарәдыр.

Капиталист өлкәләриндә алкогольизм зәһмәткешләрин амансызчасына истисмарынын, кетдикчә јохсул-лашмасынын, ишсизлијин, сабаһ вәзијјәтин даһа пис олачағы тәһлүкәсинин биләваситә нәтичәсидир.

Капиталист өлкәләриндә ишсизлијин, игтисади бөһран вә мүһарибәләрин бүтүн дәншәтләринә дөзмәли олан зәһмәткешләрин сон дәрәчә ағыр һәјат шәраитиндән башға алкогольизмин јайылмасынын бир сәбәби дә вардыр ки, бу да зәһмәткешләрин истисмарыны даһа да гүввәтләндирмәк үчүн өз өлкәләриндә вә мүстәмләкәләрдә халғын мүғавимәтини зәифләтмәк мөгсәдилә буржуазијанын спиртли ичкиләрдән истифадә етмәјә чан атмасындан ибарәтдир.

Редактору *А. Һасанов*

Чәмијјәтин редактору *Ә. Ш. Абасов*

Техники редактору вә корректору *З. Нәсирова*

Чала имзаланмыш 31, VIII 1959-чу ил. ФГ 14643. Сифариш 360.
Чап вәрәғи 1,5. Тиражы 7500.

Азәрбајҹан ССР Мәдәнијјәт Назирлијянин «Ғызыл Шәрг» мәтбәәси,
Бақы, Һәзи Асланов күчәси, № 31.

Јүз илдән даһа әввәл Ф. Енкелс өзүнүн «Инкилтәр рәдә фәһлә синфинин вәзијјәти» адлы әсәриндә алкоғол-лизмин јајылмасы сәбәбләринин чох дәрин тәһлилин и-вермишир. Бу, мүасир капиталист өлкәләри үчүн инди дә өз әһәмијјәгини итирмәмишир.

Капиталист өлкәләриндә профилактика—хәстәлијин гаршысыны алмағ тәдбирләри илк нөвбәдә һаким син-нифләри хәстәликләрдән горуумағ мәғсәдилә һәјатә ке-чирилир. Капиталист онун истеһсалатында чалышан фәһләләрин сағламлығы илә гәтијјән марағланмыр.

Капитализм нөкәрләри тәрәфиндән үдүрулмуш мүртәчә нәзәријјәләр сүбүт етмәјә чалышыр ки, куја вәрәм, зөһрәви хәстәликләр, алкоғолизм вә с. фәһләлә-рин, мезлум халғларын тәбиәтинә хас олан хүсусијјәт-дир. Бу «нәзәријјәләрә» көрә фәһләләр вә халғлар арасында чох ағыр хәстәликләрин јајылмасына онларын күтләви сурәтдә тәләф олмасына сәбәб амансыз истис-мар, үзүчү әмәк, ачлығ вә јохсуллуғ дејил, нә исә «ана-дан кәлмә» бир шејдир. Беләкликлә, капиталистләр вә онларын нөкәрләри һеч бир елми әсасы олмајан «нәзә-ријјәләрин» көмәји илә һәгигәти өрт-басдыр етмәјә чан атырлар.

Капитализм шәраитиндә алкоғолизмә гаршы мүба-ринзә јолунда көстәрилән чәһдләр даим мүвәфғәијјәт-сизлијә уғрамышдыр. Бә'зи капиталист өлкәләриндә спиртли ичкиләрин јајылмасыны гадаған едән гәрар-лар гәбул едилмишсә дә, һәмин өлкәләрдә ички сатма-ға чан атан вә бу мәғсәдлә амансыз иғтисади тәдбир-ләр көрән диқәр өлкәләрин тәзиғи нәтичәсиндә бу гәр-рарлар тезликлә ләғв едилмишир.

Һазырда капиталист өлкәләриндә, хүсусән АБШ-да сәрхошлуғ милли фәләкәт олмушдур: 60 милјондан артығ америкалы һәддиндән чох спиртли ички ишлә-дир. Өлкәдә 4 милјондан чох мүәличә олуна билмәјән алкоғолик вардыр, үч милјона гәдәр адам (о чүмләдән беш јүз мин гадын) спиртли ички дүшкүнүдүр. Диқәр капиталист өлкәләриндә дә вәзијјәт ејнилә бунун ки-мидир.

Чар Русијасында да алкоғолизм инкишаф етмиш-ди, һәм дә амансыз зүлүм вә истисмара мәр'уз галан вә арағ ичмәклә кәдәр вә әләмини унутмаға чалышан фәһ-лә вә кәндлиләр арасында бу бәлә даһа кениш јајыл-

мышды. Сајсыз-һесабсыз килсә бајрамларында адам-лар мәст олуңча ичирдиләр. Ад күнләри, тој вә еһсан, сәрхошлуғ јығынчағларына чеврилирди. Һәр чүр мү-вәфғәијјәт вә ја бәдбәхтлик сәрхошлуғ үчүн бәһанә олурду. Достларла олан көрүш вә видалашма да ички тәләб едирди, һәтта алынған һәр шеји спиртли ички илә «јумағ» лазым кәлирди.

Чар һөкүмәтинин харичи капиталист өлкәләринә чохла борчу варды. Һөкүмәт бу борчун алтындан чых-маға чан атарағ «хәзинә чахыр инһисары» тәтбиғ ет-мишир. Чар һөкүмәти арағ сатышыны өз әлиһә аларағ бүтүн өлкәни арағ вә чахыра «гәрг етмишир». Чар Ру-сијасы дәвләт бұдҷәсинин мөдаһили хејли дәрәчәдә «хәзинә ички сатышы» вә ја сәдәчә оларағ арағ саты-шы һесабына тәмин едилирди. Буна көрә дә ингиләб-дан әввәл Русијанын дәвләт бұдҷәсини әбәс јерә «сәр-хош мәдчә» адландырмырдылар. Чар һөкүмәти күк-тәб, хәстәхана, мөдәни мүәссисәләр әвәзинә ичкисатан дүкан, мејхана вә барларын сајыны кетдикчә арты-рыды.

Јалныз беш ил (1908—1912) әрзиндә өлкәдә 440 милјон ведрә 40 дәрәчәли арағ сатылмышды. Бундан әлдә едилән кәлир чар Русијасынын бүтүн дәвләт кә-дирләринин үчдә бири гәдәрини тәшкил едирди.

Бөјүк Октябр социалист ингилабы өлкәмиздә ин-санын инсан тәрәфиндән истисмарыны һәмишәлик ара-дан галдырды. Галиб кәлмиш социалист ингилабы өлк-кәмиздә сағлам мөйшәт үчүн, кечмишин галығларына, о чүмләдән алкоғолизмә гаршы мүбаризә үчүн һәр чүр шәраит јаратды. Јохсуллуғ вә ишсизлик арадан галды-рылды. Капитализм шәраитиндә ағыр бир јүк олан әмәк шан, шәрәф вә гәһрәманлығ ишинә чеврилди. Со-вет адамларынын мөдәни сәвијјәси сон дәрәчә артды. Өлкәмиздә савадсызлығ ләғв едилмиш, үмуми ичбәри једдилик, бир чох јерләрдә исә үмуми орта тәһсилә кечилмишир. Китаб, радио, клуб, кино, театр кениш бир сурәтдә совет адамларынын мөйшәтинә даһил ол-мушдур.

Коммунист партијасы вә Совет һөкүмәти халға, онун мадди вә мөдәни тәләбләринин кетдикчә даһа долғун бир сурәтдә өдәнилмәсинә бөјүк гајығ көстә-рир. Өлкәмиздә социализмин бөјүк гәләбәси, совет

адамларынын мадди вэ мэдэни һөжат сөвијјәсинин дөн-мэдөн жүксәлмәси, мәнзил вэ мэдэни-мәишәт тикитин-синин сон дәрәчә кенишләндирилмәси, әһалијә сәһијјә хидмәтнин әсаслы сурәтдә јахшылашдырылмасы сәјә-синдә хәстәликләри вә өлүм һаллары мүнтәзәм сурәтдә азалыр, доғум һаллары артыр вә орта һесабла совет адамларынын өмрү узаныр. Чар Русиясында илдә һәр мин нәфәрә 30,2 адам өлүрдүсә, Совет Иттифагында бу рәгәм 8,9-а енмиш, јәни өлүм һаллары үч дәфәдән даһа чоһ азалмышдыр.

Совет Иттифагында әһалинин сәјы һәр ил 3 милјон нәфәр артыр.

Ичтимаи хәстәлик кими адланан вәрәмә, трахома-ја, зөһрәви хәстәликләрә гаршы мүбаризәдә бөјүк мү-вәффәғијјәтләр газанылмышдыр.

Әһалијә пулсуз хидмәт кәстәрән вә һамы үчүн мү-јәссәр олан мүкәммәл сәһијјә системи јарадылмышдыр. Хәстәликләрин гаршысыны алмаг мәгсәдилә кениш миғјасда тәдбирләр көрүлүр.

Ичтимаи-мэдэни тәдбирләрә, сәһијјә вә маариф иш-чиләринә дәвләт бүдчәсиндән ајрылан вәсаитин илдән-илә артырылмасы да совет халгына, онун чансағлыгы-нын мөһкәмләnmәсинә, мадди вәзијјәтинин кетдикчә даһа да јахшылашдырылмасына вә мэдэни сөвијјәс-нин жүксәдилмәсинә Коммунист партијасы вә Совет һөкүмәти тәрәфиндән кәстәрилән гајғыја јахшы сүбүт-дур.

Совет сәсиалист гурулушу әсил шәхсијјәт азадлы-ғыны тә'мин едир, зәһмәткешләрин бүтүн бачарыг вә истә'дадынын һәртәрәфли инкишафы үчүн кениш јол-лар ачыр, ичтимаи вә шәхси мәнәфејин дүзкүн әлағә-ләндирилмәси үчүн әсас јарадыр.

В. И. Ленинин кәстәрдији кими, јалныз сәсиализм, әһалинин әсил чоһлуғуну елә иш сәһәсинә чәлб етмәјә-имкан верир ки, орада адамлар өзләрини кәстәрсин-ләр, бачарыг вә истә'дадларыны ашкара чыхарсынлар, халг арасында исә истә'дадлар түкәнмәз бир чешмә-дир, бу истә'дадлары капитализм минләр вә милјонлар-ла әзиб, боғуб тәләф едирди.

Совет халгынын сәадәти вә бүтүн совет адамлары-нын рифаһы гајғысына галмаг Коммунист партијасы вә совет һөкүмәти үчүн ән жүксәк ганундур.

Совет һакимијјәти илләриндә зәһмәткешләрин һә-јат шәраити, чәмијјәтдәки вәзијјәти көкүндән дәјиш-дијиндән онларын шүүрунда бөјүк дәјишкликләр әмә-лә кәлмишдир.

Совет адамы жүксәк мә'нәви-сәјәси кәйфијјәтләрә маликдир, коммунизмин шүүрлу вә фәал гуручусудур. Сәсиалист Вәтәнинә һәдсиз мәнәббәт вә онун дүшмән-ләринә дәрин нифрәт, халга, сәсиализм гурулушуна. Коммунист партијасына сонсуз сәдағәт Совет адамла-рынын вәтәнпәрвәрлији өз ифадәсини һәр шәјдән өз-вәл чәмијјәтимизин тәрәгги вә инкишафынын әсасыны тәшкил едән әмәјә, сәсиалист мүлқијјәтинә шүүрлу мүнәсибәтдә тапыр. Совет адамлары бүтүн һәјатын мә'насыны коммунизмин гәләбәси уғрунда, сәсиалист Вәтәнимизин гүдрәтини даһа да мөһкәмләндирмәк уғ-рунда фәдакар мүбаризәдә көрүләр. ССРИ вәтәндаш-лары коллективин, чәмијјәтин, совет дәвләтинин мәнә-фејини һәр шәјдән үстүн тутурлар.

Өлкәмиздә сәсиалист идеолокијасы мөһкәмләnmиш вә һаким идеолокија олмушдур. Совет өлкәсиндә бур-жуазија идеолокијасы үчүн синғи зәмин јохдур вә ола да билмәз. Ләкин биздә коммунизм доғру јүрүшүмүзә манечилик төрәдән хүсуси мүлқијјәтчилик психолоки-јасы вә әхлагы галығлары һәлә дә өзүнү кәстәрир. Кечмишин русвајчы галығларындан бири чәмијјәтими-зин һәјәти мәнәфејинә тохунан аилә бирлијини позан сәрхошлуғ, — алкоғолизмдир. Ајдындыр ки, кечмишин бу галығы өз-өзүнә өлүб арадан кетмәјәчәкдир, она гаршы мүнтәзәм сурәтдә инадлы мүбаризә апармаг ләзымдыр.

Спиртли ичкиләрдән суи истифадә едилмәси совет адамларынын сағламлығына зәрәр вурур, онлары ши-кәст едир, өмрүн гысалмасына сәбәб олур, аилә һәја-тында, шәхси вә ичтимаи һәјатда интизамсызлығ әмәлә кәтирир, сәнајә вә кәнд тәсәррүфатында әмәк мәнсул-дарлығыны азалдыр, хулиганлыға вә чинајәтә кәтириб чыхарыр. Сәрхошлуғла сәсиалист мәишәти бир араја сыға билмәз.

Клара Сеткинлә сәһбәт заманы В. И. Ленин демши-дир ки, пролетариат жүксәлән синифдир. Она нә нарко-тик олмаг е'тибарилә, нә дә чинси позғунлуғ үчүн мәст-

лик лазым дежилдир . Она ајыглыг вә ајдынлыг лазымдыр.

Галиб кәлимиш сосналист ингилабы јени, сағлам мәшиэт үчүн, кечмишин галыгларына, о чүмлөдөн алкоголизмә гаршы мүбаризә үчүн һәр чүр шәраит јаратмышдыр.

Бәс капиталист өлкәләриндә сәрхошлуғун јайылмасына көмөк едән сәбәбләр биздә олмадығы һалда, кечмишин бу чох зәрәрли галығы олан алкоголизмдин һәлә дә давам етмәсини нә илә изаһ етмәк олар. Кечмишин бу галыгларынын давам етмәсинә вә чанланмасына сәбәб капитализм галғыларынын һәлә дә бә’зи керидә галмыш адамларын шуурунда давам етмәси, онларын позучу тә’сир кәстәрмәсидир.

Биздә эһали арасында алкоголизмә гаршы тәблиғат зәифдир. Кениш зәһмәткеш күтлэләри алкоголун һәр бир адам үчүн вә бүтөвлүкдә чәмијјәт үчүн нә гәдәр тәһдүкәли олдуғуну јахшы билмирләр.

Алкогол наркотик зәһәрләрдәндир. О, һәм каналындан чох тез гана кечәрәк, һәр шејдән әввәл баш бејин синир һүчејрәләринә вә илк нөвбәдә психи һәјатин али мәркәзләринин һүчејрәләринә пис тә’сир кәстәрир, диггәт вә өзүнү нәзарәт мәркәзләрини ифлич едир.

Нормал вәзијјәтдә олдуғда баш бејин габығынын һүчејрәләри һиссијјатымызын һәдди ашан тәзаһүрләрини тормазлајыр. Лакин, ичкинин тә’сириндән сонра һәмин һүчејрәләрин тормозлајычы фәалијјәти зәифләјир, һисси тәзаһүрләр даһа кәскин сурәтдә ифадә едиләр.

Инсан һәјәчанланмыш олур, онда һәрәкәтә тәләб артыр, һәрәкәт вә давраһышыны көтүр-гој етмәк габилијјәтини итирир. Адам јүнкүлбејин, өзүндән разы, гајысыз, шән, һәдсиз дәрәчәдә чәсарәтли, чохданышан олур.

Сәрхош чох вахт маһны охујур, ғышгырыр, сөјүш сөјүр, дава-далаш салыр, бә’зән исә аглајыр: О, өз һәрәкәтләри үзәриндә нәзарәтини итирәрәк јүнкүл ишләр көрүр, әдәбсиз вә хулиганчасына һәрәкәтләрә јол верир, чинајәт төрәдир.

Белә ғычыгланмадан сонра психики функцијаларын зәифлији дөврү башланыр, адам ағрыны аз һисс едир, ефир, хлороформ вә морфинин тә’сириндән олдуғу ки-

ми бәрк јухуја кедир. Һәмин наркотик маддәләрдә олдуғу киими, спиртли ички чох ишләдилдији заман тәнәффүс мәркәзинин ифличи нәтичәси олараг, јуху, өлүмә кечә биләр.

Бөјүк рус физиологу академик И. П. Павлов кәстәрмишдир ки, адам сорхош олдуғда баш бејин габығы бәдәнин һиссәләри үзәриндә нәзарәтини итирир. Адам сәбәбсиз күлүр, көз јашы ахыдыр, гәзәбләннир, «дил ачыр». Белә «дил ачымыш» адам әтрафындакылары тәһгир едир, јаш вә чинсинә һамајараг һамыја әдәбсиз сөзләр јақтырыр. Белә сорхош ағзыбошлар дүшмән кәшфијјәти үчүн бир тапынты олур. Дүшмәнләримиз мәнз бу нөв мәнәви чәһәтдән позулмуш, өз симасыны итирир алчалмыш алкоголикләр арасында часуслуғ үчүн адам ахтарыб тапырлар. Сәрхош адам бир гајда олараг, өзүнүн гүввә вә бачарығыны шиширдир. Буна көрә дә халг арасында дејирләр: «Сәрхошун Араз ашығындан, Күр топуғундандыр».

Сәрхошун өз һәрәкәтләрини нәзарәт алтында сахлаја билмәмәси үзүндән нә гәдәр автомобил гәзаја уғрајыр, нә гәдәр бәдбәхт һадисә баш верир, истеһсалатда нә гәдәр мәнсул зај олур, маһын вә аваданлыг корланыр.

Спиртли ичкини чох ичдикдә кәскин зәһәрләнемәјә хас олан бир сыра әләмәтләр тәзаһүр едир: адам гусур, рәнки гачыр, јеришини итирир, өзүндән кедир, шуурун дәрин позунлуғу, һәтта кома баш верир. Белә зәһәрләнемәнин ертәси күнү адәтән баш ағрысы, баш кичәлләнмәси, әзиклик, тагәтсизлик, әл бармагларын титрәмәси мушаһидә олунур. Адам иштаһыны итирир, чохлу су ичир, онда мә’дә позунлуғу (исһал, гәбз, гузма) баш верир, иш габилијјәти азалыр.

Бир-ики күндән сонра бу вәзијјәт кечиб кедир, лакин бә’зән бу һала дүшүш адамын «достлары» ону хәстәликдән хилас етмәјә чалышараг јенә дә спиртли ички гәбул етмәји мәсләһәт көрүрләр.

Беләликлә, «мүаличә» организмдин јенидән зәһәрләнемәси баһасына бәша кәлир. Бу гајда илә бир мүддәт спиртли ички ишләдилмәси нәтичәсиндә комплекс алкогол ачылығы әләмәтләри комплекси баш верир. Белә һалларда адамда әввәлчә һәфтәдә бир-ики дәфә, сонра исә даһа тез-тез сүстлүк, зәифлик әмәлә кәлир, ишдә

фааллыгы азалыр, тез-тез эсэбилэшир, һеч бир сәбәб олмадан эһвалы позулур, иштаһы пислэшир, даим «нэ-жинсэ чатышмадыгыны» һисс едир. Бу һаллардан хилас олмаг үчүн женә дэ спиртгли ички ичирләр. Лакин организмдә зәһәрли маддәләр жыгылмасы бир гәдәрдән сонра женә дэ ичмәк арзусуну эмәлә кәтирир.

Јаваш-јаваш спиртли ичкиләрин гәбулу арасындакы вахт азалыр, гәбул едилән ичкинин мигдары исә бир гәјда олараг артыр.

Гәјд етмәк лазымдыр ки, алкоголькләр мүнтәзәм сурәтдә ичмәләрини сон дәрәчә «объектив сәбәбләрлә» изаһ едирләр. Бунун үчүн јүзләрлә бәһанә ола биләр: эһвал-руһијјенин пислији, аиләдә баш верән давадалаш, ишдә һәр һансы бир сөзләшмә, фәрәһли вә ја кәдәрли хәбәр вә саирә, һәтта «һаванын пислшмәси».

Алкоголикләр аилә һәјатынын уғурсузлуғуна вә ја пешәнин хүсусијјәтинә, јахуд һәјатын башга бир хүсуси чәһәтинә вә саирәјә иснад едәрәк өз һәрәкәтләринә, даим бәраәт газандырмаға чалышырлар.

Алкоголизмин тәсири илә адамын әввәлки симасы бүсбүтүн дәјишир. Алкоголик шәраба олан тәләбини тәмин етмәк үчүн чох вахт чинајәт — алдатмаг вә оғурлуг — јолуна дүшүр.

Беләликлә, чох ејбәчәр бир һал эмәлә кәлир: адам өзүнә урәк-дирәк вермәк, алкогольизмин тәсириндән дәјиштиш һәрәкәт вә рафтары илә јаратдыгы ихтилафдан узаглашмаг арзусу илә ичир, еслиндә исә бу, онун эһвал-руһијјәсиндә вә бүтүн организмдә даһа бөјүк дәјишкликәрә сәбәб олур.

Узун мүддәт спиртли ички чох ишләрәтдикдә адамын мәнәви симасы дәјишир, о, ишә вичдансызчасына јанашмаға, интизамсыздыға башлајыр, аиләјә вә коллективә етинасызлыг көстәрир. Инсан кобудлашыр, худпәсәнд, эсәби олур. Белә адам өзүнү сахлаја билмир, эһмијјәтсиз бир сөзләшмә мүхтәлиф һүгүг позғунлуғуна кәтириб чыхарыр. Өз еһтирасларынын гулуна чеврилән белә адам вәзифә, мәс’улијјәт, әдаләт һиссини титирир.

Хроники алкоголькләрдә бүтүн бу психики дәјишкликләрдән сонра әләвә зәһәрли тә’сир (башын зәдәләнмәси, гол-гычын сынмасы, ағыр чәрраһлыг эмәлијјәти, јолухучу хәстәлик) нәтичәсиндә, бә’зән дә белә

тә’сир олмадан «ички гыздырмасы» шәклиндә психоз эмәлә кәлир, хәстә сон дәрәчә нараһат олур, гоһум-достларыны танымыр. О, жемир, јачмыр, һарада олдуғуну билмир, онун көзүнә чүрбәчүр шейләр көрүмәјә башлајыр. Белә бир вәзијјәтә дүшән алкогольик мөвчуд олмајан шейләр, һәрәкәт едән сичән, пишик, гуш, һәшәрат көрүр. Она елә кәлир ки, бүтүн бу һејванлар онун үзәринә һүчүм чәкир, ону дидишдирирләр. О, һәр васитә илә өзүнү бу һејванлардан горумаға чан атыр. Бә’зән онун гулағына гәрибә сәсләр кәлир, ким исә ону һәдәләјир, төһмәтләндирир. Хәстә ујдурдуғу бу тәһлүкәләрдән горхараг бә’зән гачыр, белә һалда о, өзүнү пәнчәрәдән ата биләр, өзүнү өлдүрә биләр. Хәстәјә елә кәлир ки, арвады она хәјанәт едир, растына кәлән киши илә отуруб-дурур, бунә көрә дә о, арвадыны күдмәјә, дөјмәјә, гапыны онун үстүнә гыфылламаға чалышыр.

Адәтән үч-дөрд-беш күндән сонра хәстәлик совушыр, хәстә сакитләшиб сағалыр. Лакин «ички гыздырмасы» психозунун дәфәләрлә тәкрарланмасы адамын бүтүн психики фәалијјәтиндә кәскин дәјишкликләр эмәлә кәтирир. Алкоголикләрдә психики тәнәззүл өз ифадәсини, әсас етибарилә мәнәви һиссијјатын күтләшмәсиндә, ифрат дәрәчәјә вармыш, хүдпәсәндликдә, гоһум вә достларын мәнәфејинә там етинасызлыг көстәрмәсиндә, өз вәзифәсинин ичрасына лагејд мунасибәтдә тапыр.

Белә адамларда әсәб позғунлуғларындан ән чох раст кәлдијимиз полиневрит шәклиндә тәзаһүр едән мүһити синирләрин зәдәләнмәси, әтрафларын ағрымасы, дәри һиссијјатынын итмәси, вә ја артмасы эзәләрин тез јорулмасыдыр.

Алкоголикләрин башынын, әл бармағларынын әсдији дә мүшәһидә едилир. Бир чох һалларда, јахуд синир сјунларынын эзилмәси нәтичәсиндә периферик ифлич баш верир.

Векегатив синир системиндә дә бир сыра хәстәлик әламәтләр мүшәһидә едилир: хәстә чох тәрләјир, онда акросианоз, әтрафларын көјәрмәси эмәлә кәлир, урәк фәалијјәтинин вә тәнәффүсүн ритми позулуру.

Хроники алкогольизм үчүн соматик позғунлуғлар да характерикдир. Бә’зән алкогольикин харичи көркәми елә буну хәбәр верир. Бир гәјда олараг, белә адам әслиндә

олдуғундан даһа жашлы көрүнүр, үзү ғырышыб шишир, үзүнүн рәнки түнд ғырмызы вә ја торпаға чалан боз олур. Үзүнүн дамарлары паретик кенишләннр. Она көрә дә бәзи јерләрдә бу дамарларын тор эмәлә кәтирдји көрүнүр. Хроники алкоголькләрин сач-сагалынын тез ағардығы мүшәһидә едилир.

Алкоголла вә организмдә эмәлә кәлән зәһәрли маддәләрлә хроники зәһәрләнмә нәтичәсиндә адамын дахили органлары да зәдәләннр. Илк нөвбәдә гара чијәрин вә һәзм органынын иши позулур. Чох вахт гарачијәр сиррозуна сәбәб олан гепатит, секресијанын кәскин позғунлуғу илә кедән мәйдә илтиһабы баш вернр.

Гарачијәр сиррозу — гара чијәрин хроники хәстәлијидир. Бу хәстәлик узун мүддәт ашкара чыхмыр. Һәмнн хәстәлијә тугулан адамларын гарачијәр һүчәрәләри декенерассијаја уғрајыр, онларда чохлу пиј маддәси топланыр, бу һүчәрәләр атрофиләшиб мөһв олур. Гарачијәрин бирләшдиричи тохумлары исә сүрәтлә инкишаф едиб гарачијәрин бүзүшмәсинә сәбәб олур.

Бу ағыр хәстәлик бир гәјдә олараг организмн өз-өзүндән зәһәрләнмәсинә, ган дөвранынын позулмасына вә гарын бошлуғуна чохлу мајә жығылмасына кәтириб чыхарыр. Гарачијәрин бу хәстәлији чох ағыр нәтичә верә биләр. Өлүм гарачијәр вә үрәкдамар чатышмазлығындан мејдана чыхыр.

Һәзм органларында баш верән позғунлуғлар нәтичәсиндә организмә, һәтта кифәјәт мигдарда белә дахил едилән витаминләр алкоголькләрдә мәннмәсәннлмир. Она көрә дә чох вахт онларда витамин чатмамазлығы мүшәһидә едилир.

Мәдә вә бағырсағлара дахил олан спиртли ички онларын селикли гишасында илтиһаб төрәдир вә һәзм просесиннн позулмасына сәбәб олур. Спиртли ички ичән адамын мәдәсиннн диварлары кобудлашыр, селиклә өртүлүр, мәдә кенишләннр. Белә адамларын мәдә ширәси јохланылдығда кәһ туршунун артыдығы, кәһ да чатышмадығы мүшәһидә едилир. Хроники гастрит чох вахт мәдәдә јара вә хәрчәнк хәстәлији эмәлә кәлмәсинә сәбәб олур.

Үрәјин организмдәки ролу һамыја јахшы мәлумдур, ләкин бир чохлары чәми јумруг бојда олан бу чох мү-

һүм органын нә гәдәр бөјүк иш көрдүјүнү тәсәввүрә кәтирмирләр. Үрәк күчлү бир насос кнми ганы бәдәнимизин бүтүн дамарларына говур вә һәр дәфә жығылдығда о, дамарлара 100 грам ган көндәрир. Бу о дәмәкдир ки, дәгигәдә 80 дәфә вуран бир адамын үрәји дамарлара дәгигәдә 8 килограм, саатда 480 килограм, күндә исә 12 тона јахын ган ахыдыр. Үрәк бу гәдәр бөјүк бир иши о заман јахшы көрә биләр ки, она артыг јүк верилмәсин вә һәр һансы бир зәһәрлә зәһәрләнмәсин.

Алкоғолун тәсири алтында үрәк эзәләләри тәдричлә пијләниб еластиклијини итирнр, эәифләјир вә јумшаг олур. Үрәјә ахыб кәлән ганын тәзјиги тәсириндән о кенишләннр, үрәјин һәчми бөјүјүр, өзүнүн ади вәзифәсиннн јахшы ичра едә билмир.

Бир чох һалларда тез-тез ичилән спиртли ичкидән (мигдарында асылы олмајараг) үрәк ифлич олур вә өлүм баш вернр.

Бир мисал кәтирим. Јахшы инкишаф етмиш эзәләләрә вә сағлам үрәјә малик физики чәһәтдән гүввәтли бир кәнч, нечә дејирләр, сағ-саламат евә гајыдыб кәлдији үчүн «свинәрәк» ики һәфтә далбадал ичмишир. Башы бир гәдәр ајазыјан вахтларда анасы она јахынлашараг бу «ишдән» әл чәкмәсинн мәсләһәт көрмүшдүсә дә, оғлан өкүз кнми сағлам олдуғуну демнш вә спиртли ички ичмәкдә давам етмишир. Нәтичәдә, үрәји давам кәтирмәмиш вә оғлан өлмүшдүр. Мејиднн ја-рылмасы кәстәрмишир ки, онун өлүмү үрәјин гәфлөтән ифличнн нәтичәсиндә баш вермишир.

Алкоғолун тәсириндән ган дамарлары сәртләшир, бу да еркән склероза кәтириб чыхарыр: ган дамарлары көврәкләшир, онларын кечирчилији артыр вә бу да, мәсәлән, бејинә вә бејин гишаларына ган сызмасына сәбәб олур.

Әкәр алкогольн организмдә иммун габилијәтннн зәифләтдији нәзәрә алынарса, алкоголькләрин грип, бронхит, сәтәлчәм вә с. тез-тез тугулмаларынын сәбәби ајдынлашыр.

Алкоғол нәслә дә пис тәсири кәстәрнр. Алкоғол адамын бүтүн үзвләрннә, о чүмлөдән чинси органларына дахил олараг, кишиннн тохум, гадынларын исә јумурта һүчәрәләриннн зәһәрләјир. Мәлумдур ки, бир чох

hallарда хроникк алкоголикларин тохум мајесиндә сперм олмур.

Спиртли ичкинин һамиләлик дөврүндә зәрәри олдуғуна һеч шүбһә жохдур. Алкогол гана кечәрәк ана бөтининдә дөлү зәһәрләјир. Тибб алимләри тәрәфиндән апарылан чохла тәдгигаг нәтичәсиндә мүйәјјән едилмишдир ки, алкоголик валидејләрдә өз-өзүнә ушаг салма, јарымчыг доғма (дүшүк), өлү доғма вә ушагларын һәлә бир јаша чатмадан өлмәси һаллары фаизчә даһа чох олур. Бу чүр валидејләрин ушаглары зейни инкишафдан галыр, физики чәһәтдән гүсурлу олурлар.

Узун мүддәт спиртли ички ишләтдикдә үмуми пијләнемә олур, чүнки гәбул олунан алкогол јанараг тохумаларда пиј ентијатынын топланмасына көмәк едир. Бу заман ганын тәркибиндә дә пијин артдығы мүшаһидә едилир. Бүтүн бунлар артериосклерозун—маһијјәт етибарилә артерија дамарларын дахили диварларын да пијә охшар маддәнин—холестеринин ығылмасындан ибарәт олан хәстәлијин инкишафына сәбәб олур.

Сағламлыг үчүн аз мигдарда да алкогол зәрәридир, адамын һәр килограмы чәкисинә 7—8 грам тәмиз алкоголун ичилмәси исә өлүмлә нәтичәләнир. 64 килограм ағырлығында олан јашлы адам үчүн спиртли ичкинин өлдүрүчү дозасы 1,25 литр 40 дәрәчәли арагдыр.

Кениш статистика мәлуматы көстәрир ки, орта һесабла алкоголикларин өмрү ичмәјән адамларын өмүрдән гыса олур.

Спиртли ичкини чох ичән адамлар бир чох һалларда өзләринә бунунла бәрәәт газандырмаға чалышырлар ки, куја алкогол эзәлә гүввәсини артырыр. Лакин бу мүһакимә јалныз субъектив һиссијјата әсасланыр; сәрхош адамын јорғунлуғ һисси күтләшмиш олур, объектив мәлумат исә бунун тамамилә әксини, спиртли ички ишләдән адамын иш габилитјетинин азалдығыны гәбул едир. Кикијена алми, профессор Ерисман јазыр: «Спиртли ичкиләрин мөһкәмләндиричи хәссәси гыда-тылығы һаггындакы ујдурма сәјсыз-һесабысз дүзәлдилмәз сәһвә нә гәдәр адамын бәдбахтлығына сәбәб олмушдур».

Јадда јахшы сахламаг лазымдыр ки, алкоголлу ички нәинки адамын күчүнү артырмыр, әксинә, онун зейни вә физики әмәјә габилитјетини ашағы салыр. Алко-

голун тәсири илә адам тез јорулур, јорғунлуғун чыхыб гүввәнин бәрпа олунмасы просеси исә ләнк кедир. Һәр һансы спиртли ички јорғунлуғ һиссини јалныз күтләшдирир, бу да узун сүрмүр.

Сүбүт едилмишдир ки, 200 грам араг организмә 1—2 күн әрзиндә өз мәнфи тәсирини көстәрәрәк адамын эзәлә гүввәсини 30 фаиз азалдыр.

Белә бир фикир хејли дәрәчәдә кениш јайылмышдыр ки, куја спиртли ички иштаһы артырыр. Бу нөв фикир ондан ирәли кәлир ки, чохлаы өзләрини јемәкдән әввәл ичмәјә алышдырырлар вә бунун нәтичәсиндә шәрти рефлекс јараныр, һәмин адамлар јалныз ичдикдән сонра иштаһа кәлирләр. Бу исә һәзм органлары үчүн һеч дә нормал вәзијјәт дејилдир. Алкогол мәдә ширәси ифразыны писләшдирир, ширә гыданын нөвүнә ујғун олан мигдар вә тәркибдә ифраз олунмаг хәссәсини итирир.

Алкоголун тәсири нәтичәсиндә һәзм просеси вә гыданын мәнимсәнилмәси хејли дәрәчәдә писләшир, чүнки мәдә ширәси илә бирликдә күчлү гычыгланмаја чәвәб олараг чох мигдарда селик дә ифраз олунур.

Ички ичән заман дојмаг һиссини күтләшмәси нәтичәси олараг, һәддән артыг јемәк өзү дә һәзм просесинә јахшы тәсир көстәрмир, әксинә, бәзән ону кәскини бир сурәтдә позур.

Чох вахт белә сөзләр ешидирик ки, алкоголлу ичкиләр организмә јахшы гыздырыр. Доғрудан да адам бир гәдәһ араг ичдикдән сонра аз мүддәт әрзиндә истилик һисс едир. Лакин бу һисс чох алдадычыдыр, әсиндә бир гәдәр араг бир парча гәнддән даһа аз истилик әмәлә кәтирир.

Иш бурасындадыр ки, алкогол дәридә јерләшән ган дамарларыны чох кенишләндирир вә истилик һисси илә бирликдә дәри васитәсилә чохла мигдарда истилијин итирилмәсинә сәбәб олур.

Демәли алкогол организмә гыздырмыр, әксинә, онун даһа да сојумасына сәбәб олур. Бәрк ичмиш адамын һәрәрәтини өлчәрәк бу нәтичәнин доғрулуғунә инанарыг. Одур ки, спиртли ички ичәрәк гызышмаг гышда ганы вә пәнчәрәләри ачыг отагда соба јандырмаға охшајыр.

Сэрхош адам бәдәнинин чох сојудуғуну һисс етмир вә тез доңур. Бир чох һалларда һавада чәми 1—2 дәрәчә шайха олмасына баһмајарағ, доңуб өлмүш сэрхош мејидләрнн тапылыр.

Сэрхошлуг истеһсалат вә эмәк интизамына пис тә'сир кәстәрир, совет аиләсинин әсасларынн сарсыдыр, социалист биркәјашајыш гәјдаларыннн позулмасына сәбәб олур.

Мүнтәзәм сурәтдә сэрхошлуг бир чох һалларда алкоғолизмә чевриләрәк адамын чансағлығына бөјүк зәрәр јетирир, мәишәтдә бир чох ејбәчәр һадисәләрә сәбәб олур вә буна кәрә дә о, социализм чәмијјәтинин әхлаг нормалары илә бир араја сыға билмәз.

Сэрхошлуг сәнәјә, нәглијјат вә мәишәтдә баш вәрән зәдәләнмәләрин, нәһсулун зај олмасынын, сәнәјә мүәссисәләриндә вә кәнд тәсәррүфатында һеч бир үзүрлү сәбәб олмадан ишә чыхмамағын мәнбәндир.

Адәтән истеһсалатда позуғулуг әмәлә кәтирән, эмәк интизамыны вә социалист биркәјашајыш гәјдаларынн позан сэрхошлар олур. Мә'лумдур ки, нәглијјатда гәзә вә бәдбахт һадисәләрин чоһу сүрүчүләрин сэрхош һалда сүкан архасында отурмасындан ирәли кәлир. Араг ичиб сүкан архасында отуран сүрүчү тәһлүкәлидир. Кефләнмәсә дә ичкидән сонра онда һөкмән хатирчәмлик, автомобили сүр'әтлә сүрмәк мејли әмәлә кәлир вә бу чох вахт бәдбахт һадисә илә нәтичәләнир. Һәлә дәзкәһ вә машынлар сэрхош адамларын әлиңә дүшәндә мүәссисәләрдә нә гәдәр гәзә вә жанғын олур, нә гәдәр аваданлыг корланыр. Белә һалларда дөвләтә вә чәмијјәтә бөјүк зәрәр дәјир.

Хроникн алкоғолизм аиләдә тез-тез дава-далаша сәбәб олур, алкоғолик аиләни јаддан чыхарыр, аиләнин ән зәрури шејләрини сатыб ичир, чох вахт аиләнин ачылыг чөкмәсинә, бөјүк еһтијач ичиндә јашамасына сәбәб олур.

Алкоғоликләрин аиләләриндә ән чох эзијјәт чәкән ушағлар олур. Сэрхошлугла мәшғул олан адамын аиләсинин мадди вәзијјәти кетдикчә писләшдијиндән ушағлары лазымынча тә'мин етмәјә имкан галмыр. Ушағларын инкишафы вә тәрбијәси үчүн белә аиләдә иһраит олмур. Нәһәјәт, ушағлар аиләдә биабырчы сәһнәләрин, дава-далашын шаһиди олур, һәр дөгигә әдәб-

сиз сөзләр ешидирләр. Ајдындыр ки, бүтүн бунлар ушағларын психикасыны шикәст едир. Буна кәрә дә сэрхош аиләләриндә ушағларын чох вахт чәлимсиз вә әсәби олмалары тәсәдүфи дејилдир.

Алкоғолик валидејиләрин ушағлары анаданкәлмә зәиф олурлар, бу ушағларын организми хәстәликләрә лазымынча мүғавимәт кәстәрә билмир, һәтта бир чох һалларда белә ушағлар психики чәһәтдән бу вә ја дикәр дәрәчәдә үсурлу олурлар.

Алкоғолизм адамлары хулиганлыға, иһрафчылыға, чинајәтә сүрүкләјир. Һәлә сэрхош һалда нә гәдәр адам автомобил вә трамвајын алтына дүшәрәк өмүрлүк шикәст олур. Мәркәзи травматолокија вә ортопедија институтунун вердији мә'лумата кәрә, бүтүн зәдәләнмә һалларынын 20 фәизә гәдәри бу вә ја башга дәрәчәдә сэрхошлугла әлағадардыр. Бизим травматолокија вә ортопедија институтунун, һәбелә дикәр мүаличә мүәссисәләринин вердији мә'лумат да буна ујғун кәлир.

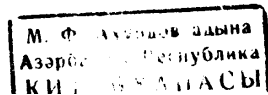
Сэрхошлугун, алкоғолизмин нәтичәсиндә баш вәрмиш бәдбахт һадисәләрә вә шикәстлијә даир бә'зи мисаллар кәтирәк.

Јүк машыны сүрүчүсү М. сэрхош һалда автомобил чох сүр'әтлә сүрәрәк күчәнин сол тәрәфинә кечмиш, такси миник автомобили илә тоғгушдурмушдур. Миник автомобилнин сүрүчүсү вә сәрнишинләрдән бир нәфәри өлмүш, галан ики нәфәр исә ағыр јараланмышдыр.

Ғабағлар аз алкоғол ишләдән бир кәнч тој мәчлисинә дә'вәт едилмишдир. 50 грам араг ичдикдән сонра о, бирдән-бирә өзүндән чыхмыш, ев саһибинин үзәринә һүчум едәрәк ону тапанча илә вуруб өлдүрмүшдүр. Бундан сонра о, күчәјә чыхарағ гоңшулугда олан евләрин пәнчәрәләрини күлләјә тутмушдур. Күчә илә кедән бир арвады һәбс етмиш кими тапанча күчүнә күчәнин ахырына гәдәр апармыш вә јалныз бурада һараја кәлән гоңшулар сэрхошу јахаламышлар. Бундан сонра кәнч дәрһал дәрин јухуја кедәрәк 9—10 саат ајылмамышдыр. Ајылдыгдан сонра о, нә ишләр көрмүш олдуғуну јадына белә кәтирә билмамышдир.

100 грам араг ичдикдән сонра јүк автомобили сүрүчүсүнүн башы думанланмышдыр. Буна баһмајарағ, о, сүканын архасында отурмуш вә машыны дүз сиркин

71755

габагында нөвбәжә дурмуш адамларын үзәринә сүрәрәк, бир нечә адамы машыңла эзбк өлдүрмүш, бир чохларыны исә шикәст етмишдир. Милис нәфәрләри тәрәфиндән тутулдугдан сонра, о, дәрин јухуја кетмиш, ајылдыгдан сонра исә тәрәтмиш олдуғу чинајәти јадына сала билмәмишдир.

1926-чы илдә анадан олмуш вәтәндаш А. сәрхош һалда өн гапыдан трамвајын икинчи вагонуна минмәјә чәһд етмиш бу заман сүрүшәрәк јыхылмыш сол ајагы чархын алтына дүшүб пәнчәсинин сүмүјү сынмыш вә шикәст олмуш.

16 јашлы вәтәндаш Аршин сәрхош һалда 4 нөмрәли трамвајын икинчи вагонунда кедәркән бирдән өн гапыдан тулланмыш вә ајаг үстә дура билмәјиб асфалт үстүнә јыхылмыш, чархын алтына дүшән сағ ајагынын сүмүкләри парча-парча олмушдур.

Б. сәрхош һалда једәкли мотосиклетә минмиш вә ону Хырдалан шоссесиндә бөјүк сүр'әтлә сүрәрәк архадан дајанмыш «ЗИС» автомобилнә вурмушдур. Нәтичәдә 3 адам өлмүш вә бир нәфәр бәрк јараланмышдыр.

Сәрхош Х. тәрәфиндән идарә едилән «Москвич» маркалы миник автомобили Балаханы шоссесиндә бөјүк сүр'әтлә кедәркән, күчәдән кечән М.-и басмышдыр. Хәстә әзилмиш вә онун бејни силкәләнмишдир.

«ГАЗ-51» маркалы автомобил Губанов күчәси илә кедәркән Искра күчәсиндән чыхан вәтәндаш К.-ны вуруб јыхмышдыр. Мә'лум олмушдур ки, сәрхош К. күчә һәрәкәти гајдасынә позарағ автомобилин дал чархынын алтына дүшүш вә елә орадача өлмүшдур.

Вәтәндаш Б. ичдикдән сонра өзүнүн автомобилиндә шәһәрә чыхмыш вә Киров проспектиндә вәтәндаш В.-ни машыңла басыб өлдүрмүшдур.

Сүрүчү Б.-нин идарә етдији автомобил Ленин проспекти илә кетдији заман сүрүчү К.-нын автомобили онун гаршысына чыхмышдыр. Күчә һәрәкәти гајдалары позулдуғундан автомобилләр тоғгушмуш, машынын бири чеврилмиш, јанғын баш вермиш вә һәр ики машың јанмышдыр. Тәһгигат нәтичәсиндә сүрүчү К.-нын сәрхош олдуғу ашкара чыхарылмышдыр.

«ЗИС-155» маркалы автобус Бақыдан Сумгајыта кедирди. Нарын гар јағыр, гаранлыгда күләк выјылдырды. Автобусда исә исти иди, сәрнишинләрдән бә'зи-

ләри мүркүләјирди. Шофер автомобили Сарај шоссеси илә инамла сүрүрдү. Нә шофер, нә дә сәрнишинләр бәдбахт һадисә үз верә билчәјини һеч јадларына да салмырдылар... Ирәлидән кәлән онларча машың гаранлыгда парлајыб өтүрдү. Бу автомобилләри мүхтәлиф адамлар идарә едирдиләр, һәм дә онларын һамысы һәрәкәтин тәһлүкәсизлијинә мәс'улијјәт һисси илә јанашырды. Јалныз бир нәфәрдә бу һисс јох иди.

«ЗИЛ-164» маркалы автокран сүрүчүсү Д. јола дүшмәмишдән әввәл мөһкәм ичмишди. Арағ онун башыны думанландырмышды. Буна бахмајарағ, о, сүканын архасында отурмушду вә автомобили республиканын ән чох һәрәкәт олан јолунда бөјүк сүр'әтлә сүрүрдү. Бөјүк ејбәчәр машың каһ јолун сағ, каһ да сол тәрәфи илә чапырды. Өн тәрәфдән кәлән нечә машынын сүрүчүсүнүн јалныз өз мәнәртәи сајәсиндә бу автокранла тоғгушмадан хилас олдуғуну демәк чәтиндир. Лакин бу автомобили һеч ким дајандыра билмәди.

Будур, дәһшәтли һадисә баш вермишдир. Автокран бөјүк сүр'әтлә кәләрәк сәрнинин автобусу илә тоғгушмушдур. Кранын оху сүрүчүнүн кабинасыны дешмиш, ох автобусун ичәрисинә кечмишдир. Дәһшәтә кәлән адамларын гышгырыгларыны инилти эвәз етмишдир.

Автокранын сүрүчүсү гачмышды. О, һәтта сәһәрә јахын өз мәнзилиндә тутулдуғу заман да сәрхошлугдан тамамилә ајылмамышды. Бир сүрүчүнүн сәрхошлуғу бөјүк фәлакәтә кәгири чыхартмышдыр. Бир нечә сәрнишин ағыр јараланды, гијмәтли бир машың хараб олду.

Чалинкәр Ј. ишләк вә ағыр адамдыр. Онун маһир әлләри вардыр. һәр шеј өз гајдасында иди, лакин о арағ мејл етди вә ишләр корланды. Јахын достлары онә дәфәләрлә насихәт верирдиләр: «Арагдан әл чәк, корланарсан...». Доғрудан да елә олду.

Ахшамдан хејли кечдикдә Ј. сәрхош һалда евә гајытды. О, мәтбәхә кечәрәк титрәјән әлләрилә кириб чәкиб папиросуна јандырды вә мәтбәхдәчә јухуја кетди. О, елә бил, фил јухусуна кетмишди, һеч шеј һисс етмирди. Јанан папирос үстүнә дүшдү вә палтары од тутуб алышды. Лакин арағын тә'сириндән о, ајыла билмәди. Јалныз јанан палтарын истиси сәрхошу кәзләриңи ачмаға мәчбур етди. Көмәјә кәлән гоншулар јанғы-

ны чэтнликлэ сөндүрдүлөр. J-ни агыр бир вэзијјэтдэ хэстэханаја апардылар.

Пенсијачы P-ин дә башына ејнилэ бу чүр бир һандсэ кэлмишдир. О да ичкиндэ сонра папирос элиндэ јатмышдыр. P. јухуја кетмиш вэ бир даһа ојанмамышдыр. Јатачаг од тутуб јананда белэ о, арағын тэ'сириндэн ајылмамыш вэ көзлэрини ачмамыш јаныб өлмүшдүр.

T. мүэјјән бир ишлэ мәшғул олмур. O, дэфэлэрлэ биабырчасына ичэрэк башғалары илэ савашмыш, дава-далаш салмышдыр. T. нөвбэти һэбсдэн (хырда хулиганлыг үстүндэ она 15 күн һэбс чэзасы верилмишдн) чыхдыгдан сонра јенэ бэрк ичмишди. Бу дэфэ онун иши пис кэтирмишдир. Евэ кедэркән T. Париж Қоммунасы адына кэми тэ'мири заводунун јанында дивардан јыхылмышдыр. Ону башы јарылмыш һалда хэстэханаја апармышлар.

Сэрхошлуг нэтичэси олан зэдэләнмэјэ даир даһа ики мисал кэтирэрчэјэм. Бу һадисэлэр һаггында «Известия» гээтетинин 1958-чи ил 29 мај вэ 4 ијун тарихли нөмрэлэриндэ јазылмышдыр.

Москва вилајэтинин Подолск рајону Авдотино кэндиндэ M. M. илэ M. A. 1952-чи илдэ евләнмишдир вэ меһрибан һэјат сүрүрдүлөр. Бир гызлары да варды. Киши Домодедовдакы мүэссисэлэрдән бириндэ фрезерчи иди, арвад артелдэ ишлэјирди. Аилэ һеч шејдэн корлуг чэкмирди.

Лакин M. јаваш-јаваш ичмэјэ башлајыр. O, сэрхош һалда арвады илэ далашыр, ону дөјүр. M. A. буна дөзмэјэрэк һэтта өзүнү өлдүрмэк истэјирсэ дэ, гоншулар буна манечилик төрэдирлэр.

M. M.-ин сэрхош һалда төрөтдији нөвбэти дава-далаш фачиэли бир нэтичэ верир. O, балтаны көтүрэрэк гызынын көзү габағында арвадыны чапыб өлдүрүр.

Москва вилајэт мөһкәмэсинин чинајэт ишлэринэ бахан мөһкәмэ коллејијасы бу ишэ бахараг гатили күллэләнмэ чэзасына мөһкүм едир.

Бакы шөһэриндэ Сарајкии күчэсиндэки 33 нөмрөли евдэ јашајанлар дэфэлэрлэ вэтэндаш П.-нин сэрхош һалда төрөтдији дава-далашын, хулиганлығын шаһиди олмуш, онун сөјүшлэрини ешитмишлэр. Онлар дэфэлэрлэ гоншу П. илэ данышымыш, ичкинин јахшы нэтичэ

вермэјэрчэјини демишлэр. Һэлэ П.-нин арвады нэ гэдэр көз јашы ахытмыш, дэфэлэрлэ эринэ узун-узады насихат вермишдир. Лакин, бүтүн булар һеч бир фадја вермэмишдир. Будур, бир дэфэ ахшам П.-нин мәнзилиндэн эввэлчэ сэрхош бир адамын маһны охудуғу, сонра учадан сөјдүјү, нөһајэт, көмөјэ чағыран гадын гышгырығы ешидилди: көмөјэ кэлин!!!

Һарај кэлән гоншулар сэрхош П.-нин арвадынын өзүндэн кетдијини көрдүлэр. Ону эри дөјүб бу һала салмышды. Тэ'чили јардым стансисјасына зэнк ездэлэр. Арвад бир аја гэдэр хэстэханада јатды. Ворошилов рајону халг мөһкәмэси П.-нин ишинэ бахды. Шаһидлэр онун мүнтээзм сүрөтдэ ичдијини вэ евэ кэлэркән даим дава-далаш салдығыны, арвадыны вэ гоншулары инчитдијини сөјлөдилэр.

Мүгэссир бундан эввэл дә сэрхош һалда гоншуну дөјдүјүнэ көрө мөс'улијјэтэ чэк едилмиш, лакин бундан өзү үчүн нэтичэ чыхармамышды. Будур, о јенэ дә мөһкәмэнин гаршысында дајанараг өзүнэ бэраат гандырмаға чалышыр: — Мэн сэрхош олмасадым арвадымы вурмаздым, — дејир. Лакин пешиманлыг фадја вермэз.

Алкоголизм нэтичэсиндэ баш верән дава-далаша. бэрк јараланма вэ өлүм һалларына даир чох мисал кэтирмэк олар.

Алкоголун иһсанын чансағлығына көстәрдији пис тэ'сирэ даир елмин элдэ етмиш олдуғу материаллары јекунлашдыраг белэ нэтичэјэ кэлирик ки, спиртли ичкилэр организми зөһрөлэјиб зөйфлэдир, хэстэләнмэ вэ өлүм һалларынын артмасына сөбөб олур, адамын сөһһэтини позур, јарадычылыг габилијјэтини мөһв едир вэ өмрүнү азалдыр.

Алкоголун мәнфи, мөһведичи тэ'сириндэн даһа чох данышмаг оларды, лакин алкоголун адамлара, халг тэсэррүфатына вэ чөмијјэтимизэ кэтирдији бөјүк кэдэр вэ зэрэри баша дүшмэк үчүн јухарыда дедиклэри-миз дә кифајэтдир.

Өлкөмиздэ һэјата кечирилмиш бөјүк ичтиман дэјншичкиклэр нэтичэсиндэ алкоголизм ичтиман көклэри арадан галдырылмышдыр. Зөһмөткешлэрин мадди рифаһы вэ мэдэни сөвијјэси илдэн-илэ јүксэлиб јахшылашдырылыр, алкоголизмэ гаршы мүвэффэјијэтлэ

мүбаризе апармаг үчүн, саглам мөйшөт уфрунда мүбаризе этмөжө һәр чүр шарагт жарадылгыр.

Алкоголизмэ гаршы мүбаризе жени мөйшөт уфрунда, инсанын чансаглыгы уфрунда мүбаризедир. Адамларда сэрхошлуга гаршы дөзмөмөк эһвал-рунијјэ жаратмаг вә алкоголун ичтимаијјетө бөјүк зөрәрини һәр васитә илә зөһмөткешләрә изаһ этмөк лазымдыр. Сэрхошлугла әлагәдар олан һәрәкәтләри вахтында вә каскин бир сүрәтдә нисләјән ичтимаи фикир жаратмаг лазымдыр.

Һалбуки биз гонаглыг вә мәчлисләрдә ичкидән бојун гачыран адамларын әтрафдакылар тәрәфиндән сөзүн әсл мәнасында «атәшә тутулдуғунун» шаһиди олуруг. Мәчлисдә белә адамлары дилә тутур, ичмәсини тәкидлә тәләб едирләр. Әкинә, һеч бир һәдд — өлчү билмәдән ичән адамлар өзләрини мәчлисләрин «гәһрәманы» һесап едирләр.

Алкоголизмә гаршы мүбаризедә биз әсас сәјимиз тәрбијә, мәдәни-маариф ишләринә јөнәлтмәли, сағлам мөйшөтин һәр васитә илә тәблиг едилмәсинә, зәһмәткешләрин мәдәни истираһәтинин тәшкилине, клубларда, гырмызы кушәләрдә, гираәтханаларда кинотеатрларда, театр вә музейләрдә апарылан ишләрин јахшылашдырылмасына найл олмадыгы.

Кәнчләр арасында бәдән тәрбијәси ишләринин тәшкилини, дивар гәзетләринин, хоһтиражлы гәзетләрин ишини јахшылашдырмаг лазымдыр. Биз һәм алкоголизмдин гаршысыны алмаг, һәм дә хроники алкоголизмә гаршы мүбаризе апармаг мәгсәдилә ичтимаијјетин тәсиринин күчүндән кениш истифада этмәлијјик.

Комсомолун XIII гурултайында Н. С. Хрушшов демишдир: «Кәнчләр арасында сэрхошлуг кими дөзүлмәз һадисәјә гаршы гәт'и мүбаризе апармаг лазымдыр.. Биз бу барәдә она көрә данышымырыг ки, сэрхошлуг һаллары чәмијјәтимиз үчүн мүзәјән дәрәчәдә бөјүк тәһлүкә тәшкил едир. Лакин јангыны, ону төрәдә билән гығылчымы көрдүк сөндүрмәк даһа јахшыдыр. Биз инди сэрхошлуг һалларына гаршы мүбаризедә сәјимизи артырмалыјыг ки, бу бәланы көк салмаға гојмајаг».

Н. С. Хрушшов бу мәсәлә үзәриндә бир даһа 1958-чи ил октябрын 18-дә, Курск вилајәтинин Калиновка

кәндиндә колхозчуларла сөһбәтиндә дајанмышдыр. Н. С. Хрушшов јолдаш демишдир: «Биз сэрхошлуга гаршы эн каскин мүбаризе е'лан этмәли вә бу бәлаја сон гојмалыјыг».

Ичкисиз дура билмәјән алкоголикләр һеч дә алкоголик олараг доғулмурлар, ичкијә тәдричлә алышыр вә тез-тез спиртли ички ишләтдикдә хроники сэрхошлуга тутулулар.

Аиләнин, истеһсалат коллективинин, кениш ичтимаијјетин вәзифәси алкоголдан суи истифада едән, ону мүнәтәзәм сүрәтдә ичмәјә башлајән адамлары вахтында бу ишдән чәкиндирмәкдир.

Истеһсалатда, мәктәбләрдә тәрбијә ишинин дүзкүн гурулмасы нәтичәси олараг бир чох хроники алкоголикләрин сэрхошлугдан һәмишәлик әл чәкдикләринин кәстәрән чохлу мисал кәтирмәк мүмкүндүр.

Артыг јаша долмуш вәтәндаш К. бир нечә илди ки, хроники алкоголизм хәстәлијинә тутулушду һәфтәдә ики-үч дәфә шууруну итиринчәјә гәдәр ичир, сэрхош һалда чығыр-бағыр салыр, габ-гачағы, пәнчәрәләрин шүшәләрини сындырыр, бир чох һалларда арвадыны вә оғлуну евдән говурду. Бу биабырчы вәзијјәт сэрхошун ишләдији заводун мүдиријјетинин вә ичтимаи тәшкилатларынын дигтәгини өзүнә чәлб етди. Ичтимаијјәт К.-нын һәрәкәтләрини чох каскин бир сүрәтдә нисләди вә чидди тәрбијә тәдбирләри көрдү. Заводун дивар гәзетиндә бу барәдә мәгалә, сәрраст карикатур дәрч едилди. Коллективин тәнгиди мүсбәт тәсир кәстәрди вә К. спиртли ичкиләрин дашыны бир дәфәлик атды. Инди о, јахшы ишләјир, завод фәһлләри арасында онун бөјүк һөрмәти вардыр.

Вәтәндаш М. 15 илдән бәри бәрк ичирди. Бир дәфә о, сэрхош һалда өзүнү сојуға вермиш вә сәтәлчәм олушду, бу да сонралар ағырлашараг ағ чийәрин иринләмәсинә вә сонра да гандөвраны чатышмазлыгына чеврилмишди.

Хәстә алты ај јатагдан галхмады. Һәким мүаличә просесиндә чалышыб она тәлјин етди ки, хәстәлијин әмәлә кәлмәси вә ағырлашыб узун сүрмәси онунла изаһ едилди ки, хәстә спиртли ички чох ичәрәк организмини зәифләтмишдир. Хәстә буну дәрк етмиш вә

сағалдыгдан сонра спиртли ичкідән тамамилә әл чәкмишдир.

Тәрбијәсинә кифајәт дәрәчәдә фикир верилмәјән С. адлы бир кәнч 12—14 јашларындан түнд спиртли ички ичмәјә башламышды. Ијирми јашында о, али мәктәбә дахил олдуса да, даим ичдији үчүн дәрсләриндән кери галды вә али мәктәбдән харич едилди. Сәрхошлуғу давам етдирдијиндән о, дахил олдугу икинчи али мәктәбдә дә охуја билмәди. Бүтүн буилары көрдүкдән сонра атасы С.-и завода ишләмәјә көндәрди вә она пүлла көмәк етмәкдән бојун гачырды. Завод фәһләләри кәнчи һамилијә көтүрдүләр вә онун тәрбијәси илә јахындан мәшғул олдылар. Ичтимаи тәсир көзәл нәтичә верди. С. сәрхошлуғдан әл чәкди. Инди о, заводда јахшы ишләјир вә али мәктәбләрдән бириндә тәһсилни гижәби оларағ давам елдирир.

Бу вә бир чох башга мисаллар алкоғолизмә гаршы мүбризәдә тәрбијә ишинин бөјүк әһәмијјәтә малик олдугуну көстәрир.

Алкоғоликләрин мүаличәсинин мүасир үсуллары бөјүк рус физиолоғу И. П. Павловун јаратдығы тәлимин принципләринә әсасланыр. Бу үсулун маһијјәти хәстәдә спиртли ичкиләрә гаршы мәнфи шәрти рефлекс јаратмагдан ибарәтдир.

Бу чүр рефлексләр әмәлә кәтирмәкдән өтрү хәстәјә гусдуручу дәрманла бирликдә бу вә ја дикәр спиртли ички верирләр. Хәстәнин дәрсинин алтына апорморфин јеритдикдән вә ја һәр һансы бир гусдуручу дәрман (мәсәлән, ипекакуан, еметин тозу) ичиртдикдән сонра она адәтән ичдији спиртли ичкідән 25—50 грам верирләр. лakin хәстәдә баш верән гусма нәтичәсиндә о, ичдији ичкини һөкмән кери гајтарыр. Дәрманла спиртли ички бир нечә дәфә белә бирликдә верилдикдән сонра спиртли ичкини дәрмансыз да ичдикдә хәстәдә гусма баш верир. Бу мүаличә мүәјјән вахтдан сонра һөкмән тәкрар едилмәлидир ки, әмәлә кәлән рефлекс мөһкәмләсин. Тәчрүбә көстәрир ки, бу үсулла апарылан мүаличә чох вахт мүсбәт нәтичә верир.

Алкоғоликләрин мүаличәсиндә мәнфи шәрти рефлексин әмәлә кәтирилмәсилә јанашы психотерапиа — инандырма, тәлгин, һипноз үсулундан да истифадә едилр.

Инандырма үсулундан истифадә едән һәким сағламлығ үчүн алкоғолун зәрәрини хәстәјә изаһ едир. Она күмраһлығ ашылајыр, әһвал-руһијәсинин јахшы олмасына көмәк едир. Сәрхошлуғда социалист биркәјәшәјыш гајдаларынын бир јерә сығмадығыны көстәрир, алкоғола олан мејлә үстүн кәлмәк үчүн хәстәнин шүүр вә ирадәсини сәфәрбәрлијә алыр.

Академик В. М. Бехтерев коллектив һипноз үсулуну мүвәфғәјијәтлә тәтбиг етмиш, һәр дәфәдә бир груп хәтәни һипноз етмишдир. Мүаличә олуан хәстәләри, һәкимин бир јерә јығарағ сөһбәт апармасы да јахшы нәтичә верир, хусусилә алкоғолизм хәстәлијиндән мүвәфғәјијәтлә мүаличә олуномуш адамлар да белә сөһбәтә чәлб олуандугда вә онлар өзләри һаггында данышдыгда бу нәтичә даһа јахшы олур.

Мүнтәзәм сурәтдә спиртли ички ишләдән адамын организми чох вахт зәһфләмиш олдугундан мөһкәмләдиши вә гүввәверичи мүаличә дә тәтбиг олуноур. Бу чәһәтдән физиотерапиајын, хусусән су проседурларынын мүәјјән әһәмијјәти вардыр.

Ичкини бирдән-бирә атмағ лазымдыр. Ичкини «тәдрилчә» тәркитмәк чәһдләри һеч бир нәтичә вермир.

Јадда сахламағ лазымдыр ки, мүаличә јалһыз о заман јахшы нәтичә верир ки, ичән адамын өзү мүаличә олунамағы вә сағламлығы үрәкдән истәмиш олсун. Ичтимаи тәшкилатлар бу бәладан хилас олмаға чәһд едән адамларә һөкмән көмәк көстәрмәлидирләр.

Һалбуки бәзи тәшкилат рәһбәрләри сәһв оларағ белә күман едирләр ки, куја бу тәрбијә сәһәси онларын тәсир даирәсинә дахил дејилдир, буна көрә дә алкоғоликлә кеч марағланыр вә ја мүаличәханаја мөктүб јазарағ хәстәнин мүаличә үчүн гәбул олунамасыны хаһиш етмәклә кифајәтләнирләр. Әлбәтте бу аздыр, хәстәјә мүаличә баша чатдырыланадак јардым көстәрилмәлидир. Бу о демәкдир ки, алкоғолик мүаличә олуноуб гуртараһадәк коллективин көзү онун үзәриндә олмалы, она ичтимаијјәт тәрәфиндән гајғы вә көмәк көстәрилмәлидир.

Хәстәханада алкоғолик тиурам вә ја антабус васитәсилә дә мүаличә едилә биләр. Бу маддә организмдә алкоғолла бирләшәрәк адамда дөзүлмәси чәтин олан бир сыра дүјуларын әмәлә кәлмәсинә сәбәб олур. Тәнкә-

нэфэслик, хава чатмазлыгы баш верир, башын дамарлары атыр, наһијјесиндә ағры һисс едилир. Азча да ола са бу вә ја дикәр спиртли ички ичән адам тиурам гәбул етдикдән сонра өзүнү о гәдәр пис һисс едир ки, спиртли ичкидән имтина едир.

Мүаличә 40 күн давам едир. Нәтичәдә тиурамсыз да алкоголь јухарыда тәсвир едилән бүтүн хошакәлмәјән дујғуларын баш вермәсинә сәбәб олур. Демәли, һәмни мүаличә үсулу да мәнфи шәрти рефлексләр јарадылмасына әсасланыр. 4—5 ајдан сонра мүаличәни ихтисар олунмуш бир шәкилдә тәкрярламаг мәсләһәт көрүлүр. Бу чүр мүаличә јалныз хәстәхана шәраитиндә апарылыр.

Коммунист партијасынын рәһбәрлији алтында бүтүн Совет халгы сәнајейинин даһа да инкишаф етдирилмәси, кәнд тәсәррүфатынын әсаслы сурәтдә јүксәдилмәси вә зәһмәткешләрин рифаһынын дәнмәдән јахшылашдырылмасы саһәсиндә Сов.ИКП-нин нөвбәдәнкәнар ХХІ гурултајынын гаршыда гојдуғу тарихи вәзифәләри јеринә јетирдији индики заманда совет адамларына коммунист шүүрлүлүғу ашыланмасы уғрунда, кечмишин бүтүн галығларыны, о чүмләдән алкогольизм арадан галдырылмасы уғрунда мүбаризәни хүсусилә кенишләндирмәк лазымдыр.

Сәрхошлуг һалларыны чох чидди бир сурәтдә пиләјән бунунла да алкогольизмин јайылмасынын вә бәзән, һәтта адлы-санлы адамларын белә мәнәви чәһәтдән позулмасынын гаршысыны ала билән коммунист тәрбијәси системиндә сәрхошлугла апарылан мүбаризә, кечмишин инсанларын шүүрунда көк салмыш галығлары илә апарылан мүбаризәнин бир һиссәсидир.

Чәмийјәтимизин һәјат шәраити бүтүн вәтәндашларда јүксәк мәнәви кејфијјәтләр тәрбијә едилмәсә үчүн там имкан јарадыр. Адамлара, мәшшәтә, бүтүн чәмийјәтә бөјүк зәрәр вуран бир бәла олмаг етибарилә алкогольизмә вәтәндашларда, хүсусән кәнчләрдә дәрин нифрәт тәрбијә едилмәлидир.

Биз һеч дә тәнтәнәли күндә аиләдә вә ја достлары илә бирликдә әјләшиб бир гәдәһ чыхыр, јахуд араг ичәнләрә гаршы дејил, сәрхошлуга гаршы, һәјатын бүтүн фәрәһ вә зөвгүнү анчаг ичмәкдә көрәнләрә гаршы мүбаризә апарырыт.

Лакин биз һәкимләр буну да демәјә борчлугу ки, тәсадуфи олса да спиртли ичкинин тез-тез ичилмәси адәт вә вәрдишә чеврилир. Ичмәјин вәрдиш едилмәси исә алкогольизмә кәтириб чыхарыр. Алкоголик «олмағын» үмуми гануну беләдир.

Вәтәнимиздә халг тәсәррүфатынын инкишафы саһәсиндә әлдә едилән бөјүк наилијјәтләр, кениш зәһмәткеш күтлөләринин мадди вәзийјәтинин дурмадан јахшылашмасы вә мэдәни сәвијјәсинин јүксәлмәси ССРИ-дә алкогольизмин тамамилә ләғв едилмәси үчүн һәр чүр шәраит јарадыр.

Партијанын нөвбәдәнкәнар ХХІ гурултајында Н. С. Хрушшов јолдаш демишдир:

«Јахшы олар ки, мүттәфиг республикаларын Коммунист партијаларынын Мәркәзи Комитәләри вә Назирләр Советләри бу мәсәләјә даһа чох фикир версинләр, спиртли ичкиләрдән суи-истиғадә едилмәсинә гаршы, араг ичәнләрә гаршы, адамларын чансағлығыны чидди сурәтдә позан вә чәмийјәтә зәрәр вуран бу «кимјачылара» гаршы мүбаризә апармаг үчүн конкрет тәдбирләр мүәјјән етсинләр.

Зәннимчә, Республикаларда бу мәсәләјә даир ганунлајиһәләри һазырламаг вә онлары зәһмәткешләрин мүзакирәсинә вермәк лазымдыр. Бу лајиһәләр мүзакирә едилдикдән сонра ганунлар гәбул едилмәлидир; һәмни ганунларда спиртли ичкиләрдән суи-истиғадә едәнләрә вә ичтимай гајданы позанлара, хүсусән чечә арағы чәкәнләрә гаршы чидди тәдбирләр нәзәрдә тутулмалыдыр. Биз әминик ки, һәр бир республиканын зәһмәткешләри сәрхошлуга вә чечә арағы чәкилмәсинә гаршы мүбаризәни күчләндирмәк тәдбирләрини бәјәнәчәкләр».

Совет һөкүмәтинин вә Коммунист партијасынын бөјүк гајғысындан руһланан совет халгы өлкәмиздә коммунизм гуручулуғуна даир әзәмәтли програмы һәјата кечирмәк уғрунда мүбаризәдә өз сәјләрини даһа да артырачаклар.

Бүтүн совет халгы Сов.ИКП-нин нөвбәдәнкәнар ХХІ гурултајынын тарихи гәрарларыны бөјүк руһ јүксәклији илә гаршылады. Бу гәрарларда Вәтәнимизин шанлы гәләбәләри јекунлашдырылыр вә коммунизм гуручулуғунун әзәмәтли перспективләри ачылыр.

Эзэмэтли коммунизм гуручулугу планы совет адамларынын бүтүн тәрбије ишини јахшылашдырмағы, онларын коммунист шүүрлүлүгүнү вә фәаллығыны даһа да артырмағы, коллективчилик вә эмәк севәрлик руһунда, ичтимаи вәзифәје мäs'улијјет руһунда, социалист вәтәһпәрвәрлији вә пролетар бејһәлмиләлчилији руһунда, јени чәмијјәтин јүксәк әхлаг принципләринә риәјәт етмәк руһунда јени адам тәрбије едиб јетиндирмәји тәләб едир.

Совет халғы илә бирликдә гүдрәтли социализм чәһәсинин бүтүн халғлары Сов.ИКП XXI гурултајынын гәрарларыны вә бу гәрарларда өз ифадәсини тапмыш олан ССРИ-дә коммунизм гуручулугу планыны үрәкдән тәбрик едирләр.

Инди үмуми эмәк вә сијаси јүксәлиш күһләриндә једдидлијин тапшырығларыны артығламасы илә вә вахтындан әввәл јеринә јетирмәк уғрунда үмумхалг социализм јарышы кенишләһир. Јени вәтәһпәрвәрлик тәшәбүсләри мејдана атылыр, јени јүксәк социалист өһдәчиликләри гәбул едилһир.

Белә бир шәраитдә адамларын шүүрунда капитализм галығларынын арадан галдырылмасы уғрунда мүбаризәһин, әһмәткешләрин коммунист тәрбијәсинин, коммунист шүүрунүн гүввәтләндирилмәси хүсуси әһмијјәт кәсб едир.

Коммунист партијасынын рәһбәрлији алтында јардычылығ гүввәләри чичәкләнән совет адамлары ССРИ-дә коммунизм гуручулугу јолунда иһамла ирәлиләјир, јени-јени гәләбәләр газаныр.

613. 81

Гијмәти 80 гәпик

Аш 71755

Азербайджанская ССР
Общество по распространению политических
и научных знаний

Член Общества,
профессор А. М. АЛИЕВ

**БОРЬБА С АЛКОГОЛИЗМОМ ЕСТЬ
БОРЬБА ЗА ЗДОРОВЫЙ БЫТ**

(на азербайджанском языке)

Баку — 1959